

rady je Josef Kubát, za revoluční odborové hnutí. V čele vojenské komise jest kapitán Jiří Nechanský, zástupce velícího generála partyzánských a parašutistických oddílů v českých zemích, a předsedou komise tiskové jest Lumír Čivrný.

Vedením správy hlavního města Prahy a vytvořením pražského Národního výboru byl rozhodnutím Národní rady pověřen dr. Václav Vacek.

Česká národní rada obrací se v této historické chvíli k českému obyvatelstvu s výzvou, aby bylo v bojové pohotovosti a čekalo na další pokyny a opatření České národní rady.

Dr. Albert Pražák,
Vilém Schaffer,
Bienert,⁴

Josef Smrkovský,
Doc. Machotka,

Dr. Josef Kotrlý,
Josef Kubát

SÚA Praha. Pražské povstání, inv. j. 2. Fotokopie konceptu. — Též Pražská květnová revoluce 1945, Praha 1946, str. 54.

[257]

1945, 5. květen. Praha. — *Komunistický leták z prvního dne pražského povstání. „... tentokrát se vším důrazem prohlašujeme, že naše nová republika Čechů a Slováků bude státem spravedlnosti, republikou svobody, svornosti a rovnoprávnosti, republikou pracujících.“*

Soudruzi.

Dnes padly v Praze první výstřely, dnes tekla krev, krev českého lidu. Ještě jednou zdůrazňujeme nevhodný okamžik, kdy všeobecná kapitulace nacistů byla otázkou dní či hodin. Bylo toto vystoupení v souladu se strategií Rudé armády nebo jen podníceno ctižádostí jednotlivců? V posledním případě zodpoví tato skupina svůj čin.¹

⁴ Někteří členové ČNR upozorňují, že Bienert nemohl toto provolání podepsat a že jeho jméno bylo doplněno „úslužnými“ úředníky, kteří se nemohli zbavit úcty k bývalému panu ministerskému předsedovi.

¹ Povstání v Praze, které se stalo centrem revolučního vření v dosud okupovaných částech republiky v posledních dnech války, bylo součástí složitějšího společenského procesu, jenž vyplynul z politické krize nacistického režimu a z antifašistické nálady českého lidu a z jeho úsilí o osvobození. I když toto povstání bylo vyvoláno především celkovou objektivní situací a vypuklo živelně jako všelidové povstání proti okupačnímu režimu, přece se na jeho předčasnost a průběhu podílely do určité míry i některé živly, představované politickými činiteli předmnichovské republiky a odbojovými skupinami důstojníků, které teprve nyní začínaly vyvíjet odbojovou činnost. Vojenská organizace generálů Kutlvašra, Slunéčka a Hrabčíka, která stála v čele tohoto hnutí, ve svém plánu vojenského převratu se orientovala převážně na organizované složky protektorátní správy (vládní vojsko, četnictvo, policii, hasiče apod.).

Tyto dobrodružné živly plánovaly vypuknutí povstání na první dny měsíce května. Již 4. května zakročila Česká národní rada proti jedné vojenské organizaci, která chtěla v noci ze 4. na 5. května zahájit vojenskou akci proti okupantům (SÚA Praha. Pražské povstání, inv. j. 6). Historik K. Bartošek ve své práci Pražské povstání 1945 uvádí řadu důkazů o tom, jak představitelé vojenské odbojové organizace připravovali vypuknutí povstání na den 5. května 1945 (K. Bartošek, c. d., str. 23).

O třídních cílech, které spojovaly s povstáním českého lidu některé buržoazní síly v zahraničí, svědčí i doznání presidenta Beneše z 12. 5. 1945, když v audienci prohlásil generálu Slunéčkovi, generálu Kutlvašrovi a podplukovníku Bürgerovi: „K Vašemu boji o Prahu: Čekali jste na zbraně a nedostali jste jich. Uvažte, že my v zahraničí jsme byli do určité míry obětí spojenecké politiky, že jsme Vás vědomě vyzývali k povstání za předpokladu, že nedostanete zbraně a že slovo nedodržíme (podtrženo editory). Byl to spor mezi Západem a Východem, mnohdy s námi nedobře nakládali. Bylo to těžké dilemma. Určité kruhy v Anglii nás chtěly dostat do situace Polska.“ (SÚA Praha. Pražské povstání, inv. j. 6, z písemného dodatečného záznamu pplk. Bürgera.)

Komunistická strana a revoluční složky odboje se ostře postavily proti podobným neodpovědným snahám vyvolat povstání předčasně. Ilegální Rudé právo, vydávané jednou z pražských komunistických skupin, varovalo 1. května 1945 v článku „V Praze se nebude opakovat Varšava“ před neodpovědnými a protisovětsky motivovanými pokusy reakčních důstojníků (viz AÚD KSČ Praha. 1945/111). Ještě 5. května na schůzi důvěrníků

Zburcován výstřely, český lid, lid práce, vyhrnul se do ulic dobývat si zbraní, jak dělával to vždy, kdy nadcházely pro něho rozhodující chvíle — sám, holýma rukama, v dobu, kdy jiným byly zbraně již vydány. Na to je dělník zvyklý, má dosti síly a odvahy, aby si zbraně vynutil na nepříteli a uplatnil včas svoji vlastní vůli.

Tato chvíle nadchází, tentokrát se vším důrazem prohlašujeme, že naše nová Republika Čechů a Slováků bude státem spravedlnosti, republikou svobody, svornosti a rovnoprávnosti, republikou pracujících.

Tentokráte se zmásti nedáme, aby naše reakce omámila dělníka a pracujícího inteligenta svými v minulosti osvědčenými způsoby a pokusila se uchvátit vládu, a aby se za ní skrývala ta zločinecká chátra minulosti. Tentokráte pracující člověk musí být pevný a tvrdý v obraně svých práv a nesmí mu je nikdo vyrvat. Tentokráte zárukou jeho práv je a bude Svaz sovětských socialistických republik.

Pracující lidé, nikdo ti nic nedaruje, musíš si vše umět uhájit — a proto do továren, vyberte si své Národní výbory dělníků a pracující inteligence a organisujte ochranu továren ozbrojenými dělníky a vyjděte semknutým šikem do centra pod hesly:

At žije svobodná Republika Čechů a Slováků

At žije náš pracující lid

At žije socialismus

At žije Rudá armáda

At žije pevný nerozlučný svazek SSSR - ČSR

At žije maršál Svazu sovětských socialistických republik — Stalin

Komunisté

AÚD KSČ Praha. 1945/178. Cykl.

[258]

1945, 5. květen. Praha. — Provolání reakčního Ústředního národního výboru, usilujícího ovládnout revoluční vystoupení pracujícího lidu ve prospěch buržoazie.¹

S p o l u o b č a n é !

Spojenci vstupují na půdu naší vlasti, aby nás osvobodili z rukou německých okupantů a tyranů a vrátili nám svobodu. Z pověření Národního výboru v Praze, který má k tomu plné

pražských závodů v „Bratrství“ na Tylově náměstí zástupce ilegálního vedení KSČ při výkladu celkové situace ukázal, že podmínky pro povstání tu ještě nejsou, že zahájení bojových akcí v této situaci by bylo předčasné, neboť není zajištěno vzájemné spojení mezi továrnami, jednotlivými odbojovými skupinami a vedoucími složkami, nejsou zajištěny zbraně a nepřítel má v Praze a v jejím blízkém okolí dislokovány silné bojeschopné vojenské jednotky. Závěrem zástupce KSČ prohlásil: „Nutno vyčkat na zlepšení vojenské situace v Praze, na přiblížení front a na shoz slíbených zbraní. Proto je také nutno v pohotovosti čekat na rozkazy ČNR.“ (SÚA Praha. Pražské povstání, inv. j. 1, ze zprávy o činnosti ČNR.)

Přesto revoluční napětí v Praze dostoupilo 5. května 1945 takového stupně, že lid živelně bez jakéhokoli povelu začal odzbrojovat jednotlivé nacisty a z jednotlivých drobných dílčích srážek v poledních hodinách se rozhořelo spontánní povstání všeho lidu. KSČ za této situace, kdy již došlo k otevřenému boji, vystoupila z ilegality a — i když poslední ilegální vedení KSČ nemělo ještě dobudovány pevné spoje se všemi stranickými ilegálními organizacemi — komunisté bojovali v prvých řadách a snažili se vtisknout povstání lidový revoluční charakter (blíže viz K. Bartošek, Pražské povstání 1945).

¹ Na sklonku války došlo k oživení domácího buržoazního odboje. Vznikla celá řada různých skupin, vesměs však omezených na několik jednotlivců a bez styku s lidem. Tyto skupiny se orientovaly hlavně na navázání spojení s různými složkami kolaborantského aparátu (vládní vojsko, policii apod.). Kromě alibistických úmyslů usilovaly o získávání takového vlivu v domácím odbojovém hnutí, aby po osvobození mohly odůvodnit své nároky na vedoucí politické postavení v republice. Jen v Praze vystupovalo počátkem května 1945 několik takových samozvaných skupin, které si osobovaly právo na vedení národa. Především to byla skupina osob kolem